

สถานการณ์อินโดจีน

ตั้งแต่ได้มีการลงนามใน "ข้อตกลงสันติภาพเวียดนาม" ที่ปารีส เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๑๖ สหรัฐอเมริกาได้ลดการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่รัฐบาลฝ่ายขวาของประเทศในอินโดจีน ในที่สุดสหรัฐฯ ก็ได้ถอนกำลังเจ้าหน้าที่พร้อมด้วยทหารและพลเรือนจากประเทศเหล่านั้น ขณะเดียวกัน ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็รุกหนักทั้งในเวียดนามใต้ เขมร และลาว และรัฐบาลฝ่ายขวาก็ต้องประสบปัญหาภายใน คือ มีการคอร์รัปชันของข้าราชการทุกระดับ ทหารขาดกำลังขวัญและอุดมการณ์ ไร้อรรถภาพ เศรษฐกิจภายในตกต่ำ อันเนื่องมาจากการขาดโครงสร้างที่มั่นคง เพราะต้องขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือของสหรัฐฯ^๑ ทำให้รัฐบาลลอนนอลของเขมร รัฐบาลเหงียนวันเทียวของเวียดนามใต้ และรัฐบาลสมของลาวต้องพ่ายแพ้ฝ่ายคอมมิวนิสต์ในปี ๒๕๑๘

นอกจากนั้น ยังมีสาเหตุต่าง ๆ ในแต่ละประเทศเฉพาะตน ซึ่งสามารถแยกศึกษาแต่ละประเทศดังนี้คือ

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในเขมร

ตาม "ข้อตกลงสันติภาพเวียดนาม" ที่ได้ลงนามกันที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๑๖ ระบุให้มีการถอนทหารต่างชาติออกไปจากเขมร และห้ามต่างประเทศ

^๑ Stephen T. Hosmer, Konrad Kellen and Brian M. Jenkins, "The Fall of South Vietnam" Statements by Vietnamese Military and Civilian Leaders , A Report prepared for Historian, Office of the Secretary of Defense, (CA: Santa Monica, December 1978)

ส่งอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปในเขมร ต่อมาในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๓ รัฐบาลสหรัฐฯ
 ยังได้ออกกฎหมายห้ามสหรัฐฯ ช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศต่าง ๆ ในอินโดจีนด้วย^๑
 เป็นผลให้รัฐบาล เขมรซึ่งมีประธานาธิบดีลอนนอล เป็นประมุข มีฐานะอ่อนแอลง และ
 สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ทหารรัฐบาล เขมรของลอนนอลยอมแพ้อทหารเขมรแดง เป็นเพราะ
 ว่าหลังจากที่ปัญญาชนฝ่ายซ้ายของเขมร เช่น เขียว สัมพันธ์ ฐนิม ภูยุน เข้าไปมีบทบาท
 ในกลุ่มผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เขมร หรือเป็นที่รู้จักในนามของเขมรแดง ได้สามารถ
 ชักจูงพวกปัญญาชนและนายทุนย่อยที่ต่อต้านระบบเผด็จการของลอนนอลเป็นจำนวนมาก
 นอกจากนั้น หลังจากที่เจ้าสีหนุได้เข้ามาเป็นแนวร่วมที่สำคัญของเขมรแดง โดยเป็น
 ประธานของ GRUNK (Gouvernement Royal de l' Union Nationale des
 Khmers) ในเดือนเมษายน ๒๕๑๓ แล้ว ฝ่ายเขมรแดงได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง
 ยิ่งขึ้น กอปรกับความช่วยเหลือทั้งทางอุดมการณ์และอาวุธที่ได้รับจากจีน จึงเป็นปัจจัยสำคัญ
 ที่ทำให้ฝ่ายเขมรแดงสามารถเข้ายึดกรุงพนมเปญได้อย่างง่ายดาย เมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๑๔

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในเวียดนามใต้

ภายหลังที่สหรัฐฯ ปรณิการถอนกำลังทหารออกจากเวียดนามใต้ตาม "ข้อตกลง
 สันติภาพเวียดนาม" ดังกล่าวแล้ว การรบกวนพื้นดินของทหารอเมริกันในเวียดนามใต้ก็ยุติ
 ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๑๖ ต่อมาในเดือนสิงหาคม ๒๕๑๓ สภาสูงของสหรัฐฯ ได้ลงมติให้
 ลดการให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่เวียดนามใต้ลง การสู้รบระหว่างฝ่ายคอมมิวนิสต์กับ
 ฝ่ายรัฐบาลเวียดนามใต้กลับหนักหน่วงขึ้น ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถรุกลงมาทางใต้ และยึด
 เมืองสำคัญ ๆ ไว้ได้ ทั้งนี้ ทหารเวียดนามใต้ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายทหารสหรัฐฯ
 ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา และไม่มีนักบินสหรัฐฯ ช่วยโจมตีฝ่ายคอมมิวนิสต์^๒ อีกทั้งการ

^๑กระทรวงการต่างประเทศ, กรมสารนิเทศ, "พฤษภูโคมินกับเหตุการณ์
 อินโดจีน" (กรุงเทพมหานคร กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, พฤษภาคม ๒๕๑๔),
 หน้า ๘.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

ขยายตัวของแนวร่วมของฝ่ายเวียดกง ตลอดจนการทำกิจกรรมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่มี
ประสิทธิภาพสูง จึงทำให้ทหารเวียดนามิตไม่สามารถสู้รบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างใด

ประธานาธิบดีเหงียน วัน เทียว จึงตัดสินใจดำเนินแผนยุทธศาสตร์ใหม่ คือ
การออกคำสั่งให้กองทหารถอนตนอย่างขนานใหญ่ไปจากที่มั่นแห่งต่าง ๆ ในบริเวณที่ราบสูง
ภาคกลาง เพื่อไปรักษาแนวป้องกันกรุงไซงอน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะร่นแนวป้องกันให้
แคบและสั้นลง เพื่อเป็นการประหยัดอาวุธและน้ำมันเชื้อเพลิงที่กำลังขาดมือ การดำเนิน
แผนยุทธศาสตร์เช่นนี้แทนที่จะเป็นผลดีกลับเป็นผลร้าย คือ ทำให้เกิดความอดแหว่งบน
ขั้นในกองทัพ โดยพวกทหารเสียขวัญเพราะเข้าใจผิดว่าฝ่ายรัฐบาลกำลังจะพ่ายแพ้
นอกจากนั้น ประชาชนก็เข้าใจผิดคิดว่าทหารกำลังแตกทัพ จึงพากันอพยพจากถิ่นฐานบ้านของ
ติดตามกองทหารที่ถอยร่นไปควย เนื่องจาก แรงภัยจากคอมมิวนิสต์ จึงทำให้เกิดความ
ระส่ำระสายทั้งในแนวหน้าและแนวหลัง

005233

จากการศึกษาค้นคว้า เจาหน้าที่ชั้นสูงของเวียดนามิตยอมรับว่าทหารเวียดนามิต
ไม่มีความสามารถเพียงพอ และมีการคอร์รัปชันกันมากในกองทัพ^๒ ในที่สุดวันที่ ๒๑ เมษายน
๒๕๑๔ ประธานาธิบดีเหงียน วัน เทียว ลาออกจากตำแหน่ง ผู้ที่รับหน้าที่แทนพยายามจะ
เจรจากับฝ่ายคอมมิวนิสต์ แต่ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้โหมกำลังเข้าโจมตีเมืองไซงอนแล้ว ซึ่งใน
ช่วงระยะนั้นทหารอเมริกันกลุ่มสุดท้ายได้ถอนกำลังออกจากเวียดนามิต และเจาหน้าที่ชั้นสูง
ของรัฐบาลต่างพากันอพยพออกจากกรุงไซงอน จนกระทั่งวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๔ ฝ่าย
คอมมิวนิสต์เข้ายึดไซงอนได้สำเร็จ รัฐบาลจึงได้ประกาศยอมแพ้ ประชาชนชาวเวียดนามิต
จึงต่างพากันอพยพหลบหนีออกจากประเทศเป็นจำนวนมาก

^๑ เรื่องเดียวกัน

^๒ Stephen T. Hosmer, Konrad Kellen and Brian M. Jenkins, "The Fall of South Vietnam"

เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงในลาว

การพ่ายแพ้ของรัฐบาล เขมร และรัฐบาล เวียดนามใต้ ต่อฝ่ายคอมมิวนิสต์มีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ เป็นไปภายหลังจากที่สหรัฐอเมริกา โคດอนกำลังเจ้าหน้าที่ทั้งคานทหาร และพลเรือน ออกไป รวมทั้งโครงการช่วยเหลือรัฐบาลฝ่ายขวาของทั้งสองประเทศ และเจ้าหน้าที่ชั้นสูงของประเทศเหล่านั้นได้ละทิ้งความรับผิดชอบและอพยพไปจากกรุงพนมเปญและไซงอน

ส่วนการเปลี่ยนแปลงในลาวนั้นค่อยเป็นค่อยไป และไม่มี ความรุนแรง เหมือนอย่างในเขมรและเวียดนามใต้ ทั้งนี้ เพราะลาวทั้งฝ่ายชายและฝ่ายขวาได้มีการตกลงหยุดยิงเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๑๖ โดยได้จัดตั้งรัฐบาลผสมเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๑๗ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อปรากฏข่าวสหรัฐอเมริกา ทอดทิ้งอินโดจีนแน่นอนแล้ว ฝ่ายชายคือขบวนการปะเทดลาวก็ได้เริ่มรุกทั้งทาง การเมืองและทหาร จึงสามารถเข้าทำการปกครองประเทศลาว กลายเป็นสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ในที่สุดเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งจะศึกษาการเปลี่ยนแปลงได้ตามลำดับดังนี้ คือ

ก. รัฐบาลผสมครั้งที่ ๑

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง เจ้าเพชรราชและคณะ ซึ่งประกอบด้วย เจ้าสุวรวงศ์และเจ้าสุภานุวงศ์ ได้รวมกันต่อสู้กับฝรั่งเศสเพื่อให้ลาวเป็นเอกราช โดยจัดตั้งขบวนการ "ลาวอิสระ" ขึ้นในปี ๒๔๔๘ ต่อมาได้ตั้งเป็นรัฐบาลลาวอิสระขึ้น และในปี ๒๔๔๘ คณะรัฐบาลลาวอิสระได้ลี้ภัยทางการเมืองเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เนื่องจากพ่ายแพ้กองทัพฝรั่งเศสที่ช่วยเหลือพระเจ้าศรีสว่างวงศ์ในการป้องกันรัฐบาลลาวอิสระ

ต่อมาในปี ๒๔๕๒ ได้มีการเจรจาเรื่องเอกราชของลาวกับฝรั่งเศสและคณะลาวอิสระเกิดแตกแยกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งซึ่งได้แก่เจ้าสุวรวงศ์ ยอมรับข้อเสนอของฝรั่งเศสที่จะให้ลาวมีการปกครองตนเอง โดยยังมีฐานะเป็นรัฐสมทบในสหพันธ์ฝรั่งเศสไปก่อน จึงได้เดินทางกลับลาว ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งได้แก่ เจ้าสุภานุวงศ์ ต้องการให้ฝรั่งเศส

มอบเอกราชสมบูรณ์แก่ลาวในทันที ได้ประกาศที่จะทำการต่อสู้กับฝรั่งเศสต่อไป^๑ จึงไม่
กลับประเทศลาว แต่ได้เดินทางไปยังประเทศจีนและเวียดนามแทน^๒ ส่วนเจ้าเพ็ชรราช
ขอลี้ภัยทางการเมืองในไทยต่อไป

เจ้าสุภานุวงศ์ไปติดต่อขอความช่วยเหลือและคำแนะนำจากโฮจิมินห์ในเวียดนาม
เวียคมินห์ได้ให้ความสนับสนุนเจ้าสุภานุวงศ์จัดตั้ง "คณะกรรมการปลดปล่อยลาว" และได้
เป็น "ขบวนการปะเทดลาว" ในปีเดียวกันนั้นเองคือปี ๒๔๕๓^๓ ทำการต่อสู้กับฝรั่งเศส
เรื่อยมา จนกระทั่งในปี ๒๔๕๗ มหาอำนาจต่าง ๆ ได้รวมกันให้มีการเจรจาหยุดยิงและ
สงบศึกในอินโดจีนขึ้นที่เจนีวา^๔ เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม (อันมีผลให้ต้องแบ่งเวียดนาม
ออกเป็นสองส่วนที่เส้นขนานที่ ๑๗) โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับลาวให้กำลังทั้งสองฝ่ายคือ
เวียคมินห์และกองทหารสหพันธ์ฝรั่งเศสต้องถอนตัวออกไป และให้ขบวนการปะเทดลาว
ไปคอยอยู่ที่แขวงพงสาดีและซำเหิน^๕ แต่อย่างไรก็ตาม ขบวนการปะเทดลาวก็ถือโอกาส
ขยายตัวให้เข้มแข็งขึ้น ต่อจากนั้นเจ้าสุภานุวงศ์ได้ทำการเจรจากับเจ้าสุภานุวงศ์เพื่อ
ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมกำลังฝ่ายปะเทดลาวในแขวงพงสาดีและซำเหินเข้ากับ
ฝ่ายรัฐบาลเป็นจำนวนหลายครั้ง แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดทั้งสองฝ่ายจึงสามารถ

^๑ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรมประมวลชาวกลาง, "ลาว" (กรุงเทพฯ นคร :
กรมประมวลชาวกลาง สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๐), หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗

^๒ สุรพล จุลลพราหมณ์ พ.ศ.อ., สี่กษามเจ้าลาว (กรุงเทพฯ แพร่พิทยา,
๒๕๐๕), หน้า ๔๗ - ๕๒

^๓ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรมประมวลชาวกลาง, "ลาว", หน้า ๑๑๖ - ๑๑๗.

^๔ ตามสนธิสัญญาตั้งกวางนี้สำหรับรัฐฯ มิได้รวมลงนามด้วย ในปฏิญญาสุดท้ายของ
สนธิสัญญา ซึ่งประเทศที่รวมลงนามต้องรับรองว่าจะเคารพอธิปไตย เอกราช บูรณภาพ
ของประเทศทั้งสาม และจะงดเว้นการเข้าแทรกแซง

^๕ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรมประมวลชาวกลาง, "ลาว", หน้า ๑๑๘.

ทำการตกลงกันได้ในวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๐^๑ ซึ่งทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะจัดตั้ง
รัฐบาลผสมขึ้น แต่ในทางปฏิบัติก็ยังเป็นปัญหา เพราะหลังจากได้มีการร่วมกันระหวังกำล้ง
ทหารของทั้งสองฝ่ายแล้ว ได้มีปัญหาขัดแย้งกันขึ้นเกี่ยวกับการแบ่งตำแหน่งในกองทัพแห่งชาติ
ให้แก่ทหารของปะเทดลาวและปัญหาอื่นๆ ก็ติดตามขึ้นมาอีก ทั้งสองฝ่ายต้องเปิด
การเจรจาทำความตกลงกันต่อมาอีก จนกระทั่งเดือนพฤษภาคม ๒๕๐๑ จึงสามารถทำความ
ตกลงกันได้^๒

ข. รัฐบาลผสมครั้งที่สอง

เมื่อทั้งสองฝ่ายได้รวมรัฐบาลแล้ว ฝ่ายขวาเกิดความไม่ไว้วางใจฝ่ายปะเทดลาว
เพราะได้ปรากฏเป็นหลักฐานว่าฝ่ายปะเทดลาวได้ดำเนินการอย่างลับ ๆ ทำการเผยแพร่
ลัทธิคอมมิวนิสต์ ทั้งยังมีการดำเนินอาวุธจากเวียคนามเหนือเข้าไปในลาวอยู่เป็นประจำ
เกิดความตึงเครียดทางด้านชายแดนลาว - เวียคนาม ที่ซึ่งฝ่ายขบวนการปะเทดลาวมีอิทธิพล
อยู่ คือที่แขวงจำปาสักและพงสาลี^๓ รวมทั้งฝ่ายปะเทดลาวพยายามที่จะเข้าควบคุมภาคเหนือ
ของลาว เหตุนี้จึงทำให้รัฐบาลฝ่ายขวาจับกุมเจ้าสุภานุวงศ์กับพวกเมื่อเดือนพฤษภาคม
๒๕๐๒ ต่อมาเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๕๐๓ เจ้าสุภานุวงศ์กับพวกได้หลบหนีออกไปจากที่คุมขังและ
ได้เดินทางไปยังเวียคนามเหนือเพื่อทำการรวบรวมกำลังทหารของตนขึ้นใหม่อีกครั้ง หลังจากนั้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๑.

^๓ South-East Asia Treaty Organization Short paper No.56, The Pathet Lao in Historical Perspective. (Bangkok: Siam Communications, May 1973) pp. 24 - 26.

^๔ Chronology of main events in The Vietnam War: The Illustrated History of the Conflict in Southeast Asia, Edited by Ray Bonds (London: Salamander Books Ltd., 1979)

^๕ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรมประมวลชาวกลาง, "ลาว", หน้า ๑๒๒.

ในวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๐๓ ร้อยเอกกองแดง ได้ทำการรัฐประหาร เข้ายึดอำนาจรัฐบาล
ที่ได้จัดตั้งขึ้นหลังจากการเลือกตั้งเมื่อเดือนเมษายน ๒๕๐๓ เพราะไม่สามารถทำให้
สถานการณ์ทั่วไปสงบลงได้^๑ และได้มอบให้เจ้าสุวรรณหงษ์มาจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ ทำให้
เจ้าบุญอุ้ม ๗ จำปาศักดิ์ และนายพลภูมิ หน่อสวรรค์ ไม่พอใจและไม่ให้ความร่วมมือด้วย
จึงได้ประกาศจัดตั้งคณะกรรมการต่อต้านคณะรัฐประหารขึ้น โดยมีกองบัญชาการอยู่ที่
ที่สุวรรณเขตในเดือนเดียวกันนั้น และในเดือนกันยายน ๒๕๐๓ จึงได้เปลี่ยนเป็นคณะ
กรรมการปฏิวัติ โดยมีเจ้าบุญอุ้มฯ เป็นหัวหน้า ประกาศไม่รับรองอำนาจของรัฐบาลเจ้าสุวรรณหงษ์
ที่เวียงจันทน์ ลาวจึงแบ่งออกเป็นสามฝ่าย คือ

- ลาวฝ่ายขวาของเจ้าบุญอุ้ม ๗ จำปาศักดิ์ และนายพลภูมิ หน่อสวรรค์
- ลาวฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวรรณหงษ์ มีร้อยเอกกองแดงให้การสนับสนุน
- ลาวฝ่ายซ้าย หรือขบวนการปะเทดลาวของเจ้าสุภานุวงศ์

ในช่วงระยะนี้ขบวนการปะเทดลาวก็ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนฝ่ายเป็นกลางของเจ้าสุวรรณหงษ์
เรื่อยมา ในขณะที่เดียวกันก็กดลาวโงมที่ลาวฝ่ายขวาของเจ้าบุญอุ้มฯ และนายพลภูมิ ทั้งยัง
เรียกร้องให้ประชาชนพากันลุกขึ้นต่อต้านคณะกรรมการปฏิวัติของเจ้าบุญอุ้มฯ ที่สุวรรณเขตด้วย^๒

แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าสุวรรณหงษ์ก็ได้พยายามเปิดการเจรจาให้ลาวฝ่ายขวา
และขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลด้วยกัน ในขณะที่เจ้าสุวรรณหงษ์ตกลงกับ
เจ้าสุภานุวงศ์ได้ ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็ทำการยึดพื้นที่ของฝ่ายรัฐบาลได้มากแล้ว
ลาวฝ่ายขวาของเจ้าบุญอุ้มฯ จึงไม่ยินยอมให้ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเข้าร่วมรัฐบาลด้วย
ในที่สุดกำลังของฝ่ายร้อยเอกกองแดงขึ้นไปทางเหนือของเวียงจันทน์ ซึ่งต่อมาได้ไปสมทบกับ

^๑ South-East Asia Treaty Organization Short paper No.56,
The Pathet Lao in Historical Perspective, p. 27.

^๒ สำนักนายกรัฐมนตรี, กรมประมวลข่าวกลาง, "ลาว", หน้า ๑๓๓ - ๑๓๔.

ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวที่ทุ่งไหหิน นายพลภูมิ หน่อสุวรรณค์ ยึดเวียงจันทน์ได้เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๐๓^๑ ส่วนกองกำลังของเจ้าสุวรรณหงษ์กับคณะรัฐบาลก็ได้หลบหนีออกจากเวียงจันทน์ไปลี้ภัยอยู่ในกัมพูชา^๒

ในเดือนมกราคม ๒๕๐๔ ร้อยเอกกองแดงได้นำกำลังของตนไปตั้งที่ทุ่งไหหินในแขวงเวียงขวาง และในเดือนมีนาคม ๒๕๐๔ เจ้าสุวรรณหงษ์มาเดินทางกลับลาวไปตั้งรัฐบาลในแขวงเวียงขวาง^๓ ทำให้ลาวต้องมี ๒ รัฐบาล คือของเจ้าบุญอุ้ม และของเจ้าสุวรรณหงษ์ ฝ่ายแรกได้รับการรับรองจากประเทศตะวันตก ฝ่ายหลังได้รับการรับรองจากประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์ และต่างฝ่ายต่างให้ความช่วยเหลือสนับสนุนรัฐบาลที่ตนรับรอง ในช่วงนี้เองที่เจ้าสุวรรณหงษ์ได้มีการติดต่อกับประเทศคอมมิวนิสต์มากขึ้น ได้แก่เวียตนามเหนือและสหภาพโซเวียต ซึ่งให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเวียตนามเหนือสามารถลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์และกำลังทหาร เข้าไปยังลาวในเขตพื้นที่ที่ฝ่ายเจ้าสุวรรณหงษ์กับฝ่ายขบวนการปะเทดลาวยึดครองอยู่ ในที่สุดสงครามกลางเมืองในลาวก็ทวีความรุนแรงขึ้น ประเทศต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในลาวจึงพยายามให้ลาวทั้งสามฝ่ายหยุดยิง ซึ่งได้มีการเจรจากันหลายครั้ง ในระยะหลังก็ได้มีการเจรจาเรื่องการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสมควบคู่กันไปด้วย^๔ จนกระทั่งได้มีการเจรจาหยุดยิงที่เมือง ซูริค สวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนมิถุนายน ๒๕๐๔ จึงสามารถทำความตกลงกันได้

^๑Chronology of main events in The Vietnam War: The Illustrated History of The Conflict in Southeast Asia

^๒สำนักนายกรัฐมนตรี, กรมประมวลข่าวกลาง, "ลาว", หน้า ๑๓๔ - ๑๓๕.

^๓South-East Asia Treaty Organization Short paper No. 56, The Pathet Lao in Historical Perspective, pp. 28 - 29.

^๔South-East Asia Treaty Organization Short paper No. 56, The Pathet Lao in Historical Perspective, pp. 30 - 32.

ในหลักการใหญ่ ๆ และในที่สุดลาวทั้งสามฝ่ายก็สามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ในเดือน มิถุนายน ๒๕๐๕ ตาม "ข้อตกลงเจนีวา" (Geneva Agreements) รวมทั้งการประกาศ ความเป็นกลางของลาวด้วย^๑

ค. บทบาทของสหรัฐอเมริกาในลาว

หลังจากที่มีการลงนามในความตกลงที่นครเจนีวา เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๑๗ แล้ว ขบวนการปะเทดลาวได้แยกตัวไปตั้งที่มั่นในซาเหินและพงสาลี ทางตอนเหนือของลาว ในขณะที่สหรัฐฯ ได้เริ่มเข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของลาวตั้งแต่ปี ๒๕๑๕ โดยนายจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส ได้เสนอแผนการที่จะแปรสภาพลาวให้เป็น "กำแพงต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์" และเป็น "ป้อมปราการของเสรีภาพ" อันสอดคล้องกับนโยบายของทางการไอเซ็นฮาว์ว ในขณะที่นั้น ตามแผนการนี้สหรัฐฯ ได้ทุ่มเงินเป็นจำนวนประมาณ ๓๐๐ ล้านดอลลาร์ให้แก่อลาวสำหรับปี ๒๕๐๓ ทั้งนี้ ร้อยละ ๕๕ ของจำนวนเงินดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ให้กับ กองทัพของราชอาณาจักรลาว^๒

ในการนี้สหรัฐฯ ได้มอบให้กองการ ซี.ไอ.เอ. จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์แห่งชาติของลาว (Committee for the Defense of National Interests หรือ CDNI) ขึ้นในลาว โดยแต่งตั้งนายพลภูมิ หน่อสวรรค์ เป็นประธาน เพื่อที่จะสร้างระบอบการปกครองที่โน้มเอียงไปทางสหรัฐฯ^๓

^๑ Ibid., p. 34.

^๒ Wilfred G. Burchett, The Second Indochina War: Cambodia and Laos (New York: International Publisher Co., 1970), p. 119.

^๓ Ibid., p. 126.

นายพลภูมิ หน่อสุวรรณค์ ประสบความสำเร็จในการจัดตั้งคณะรัฐบาลของตน ได้ไม่นานก็ส่งกำลังทหาร เข้ายึดที่มั่นของขบวนการปะเทดลาว แต่กลับถูกโจมตีโต้ตอบ จนประสบความสำเร็จแพ้ไปในที่สุดในตอนคณปี ๒๕๐๔

หลังจากความตกลงที่นคร เจนีวาครั้งที่ ๒ ว่าด้วยการทำให้ลาวเป็นกลาง เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๐๕ ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลผสม ซึ่งมีเจ้าสุภานุวงศ์ผู้นำขบวนการ ปะเทดลาว และนายพลภูมิ หน่อสุวรรณค์ ผู้นำลาวฝ่ายขวา เขารวมรัฐบาลที่มีเจ้าสุวรรณภูมิมา ผู้นำลาวฝ่ายเป็นกลางเป็นประธานของประเทศ ต่อมาในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๐๖ นายพลภูมิ หน่อสุวรรณค์ โดยการสนับสนุนขององค์การ ซี.ไอ.เอ. ได้สั่งให้สังหารท้าวภิรม พลเสนา หัวหน้าพรรคสันติภาพและความเป็นกลาง และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง ประเทศของลาวในขณะนั้น รวมทั้งการสังจับ พ.อ. เคือน สีปะเสติก รองผู้นำลาวฝ่ายเป็น กลางของรอยเอกกองแล ซึ่งยังผลให้รัฐบาลผสมดังกล่าวต้องสลายตัวไป อันสอดคล้องกับ แผนการของสหรัฐฯ ที่เร่งจัดตั้งกองทัพแล้วจำนวน ๓๖,๐๐๐ คน ให้เป็น "กองกำลังพิเศษ" ในปี ๒๕๐๖ ภายใต้การนำของนายพลวังเปา และเริ่มทำ "สงครามพิเศษ" (special war) ในลาวอย่างลับ ๆ แท้จริงจึง โดยการทำการทิ้งระเบิดทางอากาศต่อที่มั่นของ ขบวนการปะเทดลาวที่ทุ่งไหหินอย่างหนักหน่วงตั้งแต่ปี ๒๕๐๓^๒

เกี่ยวกับเรื่องนี้ รายงานของคณะอนุกรรมการด้านกิจการต่างประเทศของสภา สูงสหรัฐฯ ได้เปิดเผยภายหลังว่า การแทรกแซงของสหรัฐฯ ในลาว ไม่ว่าจะเป็นการ ปฏิบัติ การรบภาคพื้นดินโดยอาศัยกำลังทหารอเมริกันหลายหมื่นคน หรือการทิ้งระเบิดจาก เครื่องบินเพื่อกวาดล้างกำลังของฝ่ายปะเทดลาวได้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๐๓ และทำให้ รัฐบาลสหรัฐฯ ต้องใช้จ่ายงบประมาณในการนี้หลายพันล้าน เหรียญสหรัฐฯ และต้องสูญเสีย

^๑Ibid., pp. 153 - 160.

^๒Ibid., pp. 161 - 162.

ทหารไปไม่ต่ำกว่า ๒๐๐ คน ซึ่งแม่แต่นาย Fulbright สมาชิกสภาสูงของสหรัฐฯ ก็ได้
รายงานว่ "สิ่งที่ประหลาดใจคือการปฏิบัติการแทรกแซงทางทหารของสหรัฐฯ อย่าง
ใหญ่หลวงในลาวได้เป็นไปโดยที่สภาสูงและสาธารณชนอเมริกันไม่อาจรู้ได้เลย"^๑

ควยเหตุนี้ ในเดือนตุลาคม ๒๕๑๒ สภาสูงของสหรัฐฯ จึงได้เรียกตัว นาย
Richard Helms ผู้อำนวยการองคการ ซี.ไอ.เอ. ไปสอบถามปากคำ เพื่อขอทราบ
ขอเท็จจริง เกี่ยวกับการปฏิบัติการขององคการดังกล่าวในลาว ต่อมา เมื่อวันที่ ๑๘
พฤษภาคม ๒๕๑๓ นาย Laird รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ ในขณะนั้น
ก็ได้ยอมรับว่าสหรัฐฯ ได้ส่งหน่วยทหาร เข้าไปปฏิบัติการทั้งในเวียตนามใต้และลาวจริง^๒

ง. รัฐบาลผสมชุดที่สาม

จากการประชุมอันยัดเยียดที่เจนีวาในปี ๒๕๐๔ ประเทศภาคีที่เข้าประชุม ๑๔
ประเทศสามารถตกลงในหลักการ คือ ให้ลาวเป็นกลาง โดยได้รับการประกันจากรรคา
ประเทศที่เข้าร่วมประชุม อันได้แก่ พม่า กัมพูชา คานาคา จีน ฝรั่งเศส อินเดี
เวียตนามเหนือ โปแลนด์ เวียตนามใต้ ไทย สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา
และสหภาพโซเวียต แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่สามารถบรรลุผล ทั้งนี้ เพราะไม่มีการหยุดยิง
อย่างแท้จริง คณะกรรมการควบคุมความสงบระหว่างประเทศ (International
Commission for Supervision & control) ซึ่งได้รับการจัดตั้งตามข้อตกลง
เจนีวาปี ๒๕๔๗ ก็ไม่อาจดำเนินการใด ๆ ได้ ถึงแม้ว่าจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมได้
ในปี ๒๕๐๕ แลวก็ตาม กล่าวคือ ทั้งสามฝ่ายต่างไม่เต็มใจที่จะสละอำนาจทางทหารและ
การเมืองของตน แต่ต่อมาเมื่อปลายปี ๒๕๐๕ ได้เกิดความแตกแยกระหว่างรอยเอกกองแล

^๑ Ibid., p. 99.

^๒ Ibid., p. 186.

กับฝ่ายปะเทดลาว ร้อยเอกกองแลได้เข้าไปอยู่ข้างเดียวกับฝ่ายขวา^๑ รัฐบาลผสมชุดที่สองตกลงลงเนื่องจากในเดือนเมษายน ๒๕๐๖ เจ้าสุภานุวงศ์ และนายภูมิ วงศ์วิจารณ์ ฝ่ายซ้ายถอนตัวจากรัฐบาลผสม^๒ ตั้งแต่นั้นมาฝ่ายปะเทดลาวจึงเริ่มปฏิบัติการทางทหารเพื่อทำการบีบบังคับอำนาจรัฐอีกครึ่งหนึ่ง

ในขณะเดียวกัน ภายในกลุ่มฝ่ายขวาเองก็เกิดการแตกแยก คือในเดือนเมษายน ๒๕๐๗ ได้เกิดการรัฐประหารโดยนายพลกฤษประสิทธิ์ อภัย ซึ่งมีความสนิทสนมกับท้าวผุยชนะนิก และเป็นหุ้นของกลุ่มหนอสุวรรณ^๓ แคมป์อำนาจและชาติต่าง ๆ โดยเฉพาะสหรัฐฯ เรียกร้องให้คืนอำนาจแก่เจ้าสุวรรณหงษ์ ฝ่ายขวากับฝ่ายเป็นกลางจึงตกลงกันได้ในปีเดียวกันนี้ อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มท้าวผุยชนะนิก กับกลุ่มนายพลภูมิ หนอสุวรรณ ทวีความรุนแรงขึ้นจนเกิดการปะทะกัน เมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๐๘ นายพลภูมิฯ พายแพทของหลบหนีมาพึ่งจอมพลสฤษดิ์^๔ และเป็นผลให้ร้อยเอกกองแลต้องหลบหนีออกนอกประเทศด้วย กำลังทหารของร้อยเอกกองแลก็แตกสลายลง ไปเข้ากับฝ่ายขวากลุ่มหนึ่งและฝ่ายซ้ายอีกกลุ่มหนึ่ง ขณะเดียวกันปะเทดลาวก็เข้มแข็งขึ้น^๕

ในเดือนมิถุนายน ๒๕๐๗ สถานการณ์ภายในลาวตึงเครียดขึ้น ฝ่ายปะเทดลาวโดยความร่วมมือกับเวียตมินห์ ได้ทำการละเมิดข้อตกลงเจนีวา ๒๕๐๕ โดยมีการปฏิบัติการทางคานกำลังทหารมากขึ้น นอกจากนั้น ยังได้ทำการโฆษณาชวนเชื่อโจมตีรัฐบาล

^๑South-East Asia Treaty Organization Short paper No. 56, The Pathet Lao in Historical Perspective, pp. 37 - 38.

^๒Ibid., p. 39.

^๓Wilfred G. Burchett. The Second Indochina War: Cambodia and Lao, pp. 162 - 163.

^๔Ibid., pp. 165 - 166.

^๕Ibid., pp. 166 - 167.

เจ้าสุวรรณหงส์อีกด้วย^๑ ฝ่ายชายประสบความสำเร็จในการปฏิบัติการทางทหาร สามารถขยายพื้นที่ครองไครมาทั้งหมด ทั้งนี้ ได้รับความช่วยเหลืออย่างดีจากเวียคนามเหนือ จนกระทั่งถึงปี ๒๕๑๒^๒ ฝ่ายขวาโดยการสนับสนุนของสหรัฐฯ ได้พยายามทำการสู้รบเรื่อยมา และเพิ่มความรุนแรงยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการสู้รบในเวียคนาม โดยเฉพาะสหรัฐฯ ได้เพิ่มการปฏิบัติการทางทหารรุนแรงยิ่งขึ้น^๓ แต่ก็ไม่สามารถเอาชนะฝ่ายปะเทดลาวได้

๑. ความตกลงทางการเมือง

ในระหว่างที่มีการสู้รบกันระหว่างฝ่ายปะเทดลาวกับฝ่ายรัฐบาล ก็ได้มีการพยายามที่จะเจรจาเพื่อยุติสงครามกลางเมือง ศูนย์กลางแนวลาวยุติสงครามกลางเมืองได้เสนอแผนการ ๕ ข้อ เพื่อสันติภาพในลาวเมื่อเดือนมีนาคม ๒๕๑๓ ซึ่งระบุว่า การแก้ไขปัญหาสันติภาพในลาวต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานขอตกลงเงินว่า ๒๕๐๕ ตามแผนการนี้ฝ่ายปะเทดลาวได้เรียกร้องให้สหรัฐฯ หยุดการแทรกแซงและรุกรานลาว ขณะเดียวกันฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็ยังคงปฏิบัติการทางทหารต่อไป ซึ่งวิธีการนี้ฝ่ายปะเทดลาวใช้วิธีการเดียวกับเวียคกง คือ Fight - and - Talk^๔ (การปฏิบัติการทางทหารควบคู่กับการดำเนินการทางการเมือง)

^๑South-East Asia Treaty Organization Short paper No. 56, The Pathet Lao in Historical Perspective, p. 41.

^๒Ibid., pp. 42 - 48.

^๓Peter Dale Scott, The War Conspiracy: The Secret Road to the Second Indochina War (New York: Bobbs-Merrill Co., 1972), pp. 173 - 174.

^๔South-East Asia Treaty Organization Short paper No. 56, The Pathet Lao in Historical Perspective, p. 13.

^๕Ibid., pp. 50 - 51.

ทั้งสองฝ่ายต่างได้แลกเปลี่ยนข้อเสนอกัน ในการแก้ไขปัญหาสันติภาพ
 ในลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจาสุวรรณมาและเจาสุภานวงศ์ ได้มีการติดต่อกันหลายครั้ง
 จนกระทั่งในเดือนกรกฎาคม ๒๕๑๕ ฝ่ายรัฐบาลลาวจึงตกลงรับพิจารณาข้อเสนอแผนการ
 ๕ ข้อของประเทศลาว ซึ่งได้นำไปสู่การเจรจากันอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม ๒๕๑๕
 ทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายประเทศลาวก็ได้ลงนามในสัญญายุติสงครามกันเมื่อวันที่
 ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๖^๑ คือ "สัญญาเกี่ยวกับการฟื้นฟูสันติภาพและปฏิบัติความถูกต้อง
 ประองคองชาติในลาว"

การที่ฝ่ายรัฐบาลต้องยอมรับเงื่อนไขข้อเสนอของฝ่ายประเทศลาว ก็เป็น
 เพราะเวลาการสู้รบตั้งแต่ปี ๒๕๐๓ เป็นต้นมา จนถึงปี ๒๕๑๕ ฝ่ายประเทศลาว
 ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเวียคนามเหนือ ซึ่งมีกองกำลังในลาวถึง ๔๐,๐๐๐ คน^๒
 ฝ่ายประเทศลาวสามารถยึดครองพื้นที่และแย่งชิงประชาชนได้มากกว่าฝ่ายรัฐบาล^๓ จึงเป็น
 ฝ่ายได้เปรียบตลอดมา ถึงแม้ว่าฝ่ายประเทศลาวจะสามารถทำการปลดปล่อยลาวทั้งหมด
 ได้ก่อนหน้านั้นแล้วก็ตาม แต่ฝ่ายประเทศลาวก็ยังไม่ทำ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้สอดคล้องกับการ
 ปฏิบัติการของเวียคนามเหนือในการปลดปล่อยเวียคนามใต้^๔ ฉะนั้น เมื่อได้มีการลงนาม
 ในข้อตกลงสันติภาพเวียคนามในเดือนมกราคม ๒๕๑๖ แล้ว ฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์จึงต้อง
 ยอมจำนนต่อข้อเสนอของฝ่ายประเทศลาว

^๑ Ibid., p. 54.

^๒ Ibid., p. 48.

^๓ Ibid., pp. 57 - 58.

^๔ Ibid., pp. 48 - 49.

๒. การแผ่ขยายอิทธิพลของฝ่ายปะเทดลาวในลาว

ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์และฝ่ายพรรคก่าลังรักชาติ^๑ ได้ตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ มีเจ้าสุวรรณหงษ์เป็นนายกรัฐมนตรี และคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติ มีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธาน โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้ามหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ได้ทรงออกพระราชโองการในวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๓ ให้รัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติและคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติเป็นองค์การที่มีสิทธิอำนาจควบคุมประเทศ เป็นผู้รับผิดชอบบริหารราชการทุกอย่างของพระราชอาณาจักรลาว^๒

ในการตกลงจัดตั้งรัฐบาลผสมครั้งนี้ทำให้หลาย ๆ ฝ่ายต่างหวังว่าสถานการณ์ทั่วไปในลาวจะดีขึ้น^๓ ทั้งนี้ เพราะแต่ละฝ่ายก็ทำหน้าที่บริหารภายในเขตควบคุมของตน^๔ แต่อย่างไรก็ดี ตามสภาพความเป็นจริง ทางฝ่ายปะเทดลาวเป็นฝ่ายได้เปรียบมาก เพราะในขณะนั้นฝ่ายปะเทดลาวครอบครองพื้นที่ถึง ๘๐% ของประเทศ นอกจากนั้น ในการที่ฝ่ายปะเทดลาวเข้ามาในเมืองครั้งนี้ ทั้งสองฝ่ายยังได้ตกลงในการให้หลักประกันในความปลอดภัยของฝ่ายปะเทดลาว โดยให้ทหารและตำรวจของฝ่ายปะเทดลาวจำนวนหลายร้อยคนเข้าไปยังเวียงจันทน์และหลวงพระบาง^๕ ซึ่งในตอนหนึ่งของคำบรรยายสรุป

^๑ฝ่ายรัฐบาลเวียงจันทน์ หมายถึงผู้นำฝ่ายเจ้าสุวรรณหงษ์และฝ่ายขวา ฝ่ายพรรคก่าลังรักชาติหมายถึงฝ่ายปะเทดลาว แนวลาวรักชาติและกองกำลังต่าง ๆ ที่เป็นแนวร่วม

^๒ประกาศแถลงการณ์เกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติและคณะมนตรีผสมการเมืองแห่งชาติในลาว ลงนามโดยเจ้าสุวรรณหงษ์ และเจ้าสุภานุวงศ์ เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๑๓

^๓"Laos", Far Eastern Economic Review Asia 1974 Yearbook, p. 204.

^๔Ibid., p. 201.

^๕Ibid., p. 204.

ของท้าวอุ้นเรือน ทองสมุทรว ชาวลาวอพยพ^๑ ระบุเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

แม่แต่การแต่งตั้งรัฐบาลผสมและคณะมนตรีผสมการ เมืองแห่งชาติ โดยใน สัญญาไคอนุมีตี ไทนคร หลวงพระบางและนคร หลวงเวียงจันทน์เป็นกลาง เป็นที่สร้างสันติภาพของทั้งสองฝ่าย และในสัญญาฯยังให้ฝ่ายชายนำกำลัง ป้องกันตนเอง เข้ามารวมในสองตัว เมืองดังกล่าว เพื่อเป็นการป้องกัน ผู้นำฝ่ายชายในรัฐบาลผสม

ขณะเดียวกันในเขตปกครองของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวกลับไม่มีทหารและ ตำรวจของรัฐบาลที่เป็นกลางและฝ่ายขวาเข้าไปตั้งประจำอยู่เลย นอกจากนั้น คณะมนตรี ผสมการ เมืองแห่งชาติ ซึ่งมีเจ้าสุภานุวงศ์เป็นประธาน เป็นองค์กรที่มีบทบาทมากในการ กำหนดเงื่อนไขทางการเมืองในลาวในขณะนั้น คือ ตามประกาศแถลงการณ์เกี่ยวกับการ จัดตั้งรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ และคณะมนตรีผสมการ เมืองแห่งชาติในลาว ใ้ระบุว่า

คณะมนตรีผสมการ เมืองแห่งชาติ คือ องค์กรที่เป็นเอกราชและเสมอภาค กับรัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติ มีหน้าที่ปรึกษาหารือบรรดาปัญหาสำคัญ เกี่ยวกับแนวทางการเมืองทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อเสนอต่อ รัฐบาลผสมชั่วคราวแห่งชาติสมทบและช่วยเหลือ

ควยเหตุนี้บทบาทของคณะมนตรีผสมการ เมืองแห่งชาติ จึงได้รับการส่งเสริม มากขึ้น จะเห็นได้ว่า เมื่อคณะมนตรีผสมการ เมืองแห่งชาติได้เสนอโครงการการเมือง ๑๘ ข้อที่สนับสนุนขบวนการปลดปล่อยชาติในอินโดจีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในโลก ก็ได้รับการรับรองจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๗^๒ รวมทั้งได้โฆษณาชวนเชื่อให้แก่นักศึกษาอีกด้วย^๓

^๑อดีตผู้นำนักศึกษาลาวในเมืองหลวงพระบาง ซึ่งได้หลบหนีเข้ามาในประเทศไทย ทางจังหวัดหนองคายในปี ค.ศ. ๑๙๗๕ และบัดนี้ได้เดินทางไปยังถิ่นฐานในประเทศคานาดาแล้ว

^๒ "Laos", Far Eastern Economic Review Asia 1976 Yearbook, p.210.

^๓ "Laos", Far Eastern Economic Review Asia 1975 Yearbook, p.208.

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ทั่วไปในลาวในปี ๒๕๑๓ ภายใต้รัฐบาลผสมอยู่ในความสงบพอสมควรและในระหว่างนั้น เจ้าสุวรณภุมมาไปพักผ่อนที่ฝรั่งเศสเป็นเวลาถึง ๖ เดือน ท้าวภูมิ วงศ์วิจิตร ซึ่งเป็นฝ่ายขบวนการปะเทดลาวก็ทำหน้าที่รักษาการแทน ซึ่งให้เห็นว่าฝ่ายซ้ายมีอิทธิพลในรัฐบาลผสมอีกด้วย นอกจากนี้ ทหารของฝ่ายขบวนการปะเทดลาวซึ่งในเวียงจันทน์ก็ได้รับการยอมรับจากประชาชนลาวมากขึ้น เพราะความมีระเบียบ วินัย และการจัดองค์การที่ดี ยังผลให้ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวเป็นฝ่ายที่มีอิทธิพลเหนือฝ่ายขวาอย่างมาก ทำให้กลุ่มฝ่ายขวาต้องยอมรับสถานการณ์ใหม่นี้ด้วยความจำใจ^๒

ในต้นปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ฝ่ายขบวนการปะเทดลาวได้สนับสนุนนักเรียน นิสิต นักศึกษา ให้เดินขบวนขับไล่อาราชการชั้นผู้ใหญ่ของฝ่ายขวาขึ้นไป จนกระทั่งในวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๑๔ เจ้ามหาชีวิตประกาศยุบสภา และการยุบสภาครั้งนี้เองที่เป็นสัญญาณแสดงให้เห็นถึงความสิ้นสุดของฝ่ายขวา และหลังจากนั้นไม่กี่วันกองทหารของนายพลวัง เปา ผู้บัญชาการทหารกองทัพอากาศที่ ๒ ของลาว ได้สู้รบกับฝ่ายขบวนการปะเทดลาวในต้นเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๔ ฝ่ายนายพลวัง เปาต้องพ่ายแพ้^๓ ในช่วงระยะนี้เองที่ผู้นำฝ่ายขวาและประชาชนชาวลาวเริ่มหนีออกนอกประเทศ

^๑"Laos", Far Eastern Economic Review Asia 1976 Yearbook, p.203.

^๒Ibid., pp. 203 - 204.

^๓Ibid., p. 201.